

Utrecht, 14 mei 2021

Geachte mevrouw Schmidt, beste Annie,

Ik mag toch wel Annie zeggen, hè? Tenslotte hebben wij elkaar een keer ontmoet, bij de uitreiking van de eerste Annie M.G. Schmidtprijs voor het beste theaterlied. In 1991 was dat, in het jaar dat u tachtig werd. Ik won de prijs samen met Harrie Jekkers voor ons lied *Terug bij af*. Na de prijsuitreiking vroeg ik wat u van het lied vond. Eerlijk als altijd, zei u: 'Ik vind er geen klap aan. Wordt er een keer een prijs naar me genoemd, gaat ie naar een lied over een demente bejaarde!'

Ik schrijf u deze brief omdat ik gevraagd ben dit jaar de Annie M.G. Schmidtlezing te houden, waarin ik geacht word mijn visie te geven op de actuele ontwikkelingen in de kinder- en jeugdliteratuur. Daar moest ik even over nadenken, kan ik dat wel?

Uiteindelijk heeft een spreuk van Seneca, afkomstig van de filosofiekalender op de wc me over de streep getrokken. *Niet omdat de dingen moeilijk zijn, durven wij niet, maar omdat wij niet durven zijn de dingen moeilijk.*

Ik had ook Pippi Langkous kunnen citeren: *Ik heb het nog nooit gedaan, dus ik denk dat ik het wel kan.* Maar die schijnt dat nooit te hebben gezegd.

Hoe dan ook, ik heb ja gezegd. Ik durf het aan, al schrijf ik

honderdmaal liever een boek.

Dat is tenslotte wat wij schrijvers geacht worden te doen, schrijven.

Een schrijver vragen zijn visie te geven op zijn vakgebied is net zoiets als een vogel vragen waarom hij fluit. Vraag dat lekker aan een ornitholoog. Weet een vogel veel waarom hij fluit.

Hij fluit, hij kan niet anders.

Eigenlijk zou ik de lezing vorig jaar al hebben gehouden, voor publiek in het Kinderboekenmuseum, maar toen brak er een wereldwijde pandemie uit, waarde er een dodelijk virus rond en ging de wereld op slot.

Langzaam worden de grendels opengeschoven en kan de deur weer op een kiertje, maar naar verwachting zal het nog zeker tot de zomer duren voor we ons weer enigszins vrij kunnen bewegen.

Ik beschouw het maar als een grote oefening in geduld, in een pas op de plaats. Ik probeer winst uit het verlies te halen door me in alle rust af te vragen, wat ik van mijn leven nog ooit te schrijven droom.

De pandemie maakt ook nederig, we denken ons leven naar onze hand te kunnen zetten, niets is minder waar.

De mens wikt, het lot beschikt.

Ik hou me maar vast aan wat Jenny Arean ooit zong, op een tekst van Ischa Meijer.

*Maar wat er ook gebeurt er klinkt muziek
In kerken, ziekenhuizen, dranklokalen,
maar wat er ook gebeurt, er klinkt muziek.
In tango's, walsen, foxtrots en koralen.*

Juist als er iets groots gebeurt zingt het, ook in de literatuur. De eerste boeken over het virus en de pandemie liggen al in de winkel, voor volwassenen, maar ook voor kinderen. Onlangs verscheen *Pas op voor de fluistervaar* van Mirjam Mous, met een vette knipoog naar uw Krullebaar, en eerder schreef Mireille Geus *Mijn dagen met Niets*. En ook ik heb me laten inspireren door de pandemie en maakte met Annette Fienieg het prentenboek *Stork*, over een gepensioneerde ooievaar met geheugenverlies, gebaseerd op een nieuwsbericht waarin als gevolg van de Grote Ramp, zoals ik de pandemie heb genoemd, een geboortegolf werd verwacht.

Ja, er is een lezing naar u genoemd, zoals er ook een school, of misschien wel meerdere scholen, naar u zijn genoemd.

Maar daar hoeft u niet voor naast uw schoenen te gaan lopen, zelfs naar mij is er een school genoemd, en nog wel bij leven, ik bedoel maar.

Het ging om een fusie van twee bestaande scholen, er moest een nieuwe naam komen en dat werd dus de Koos Meindertsschool.

Toen mij destijds om toestemming werd gevraagd, dacht ik eerst dat

het om een flauwe 1 aprilgrap ging.

Wat?

Een school naar mij noemen, neem je moeder in de veiling!

Ben ik al dood ofzo?

Het bleek echt te zijn en nu is er in Den Haag, om precies te zijn in Loosduinen, de plaats waar ik ben opgegroeid, een basisschool die mijn naam draagt.

Jammer genoeg betrof de fusie niet ook mijn oude lagere school, de rooms-katholieke Sint Petruschool, alleen voor jongens, waar ik heb leren lezen en schrijven en stilzitten.

Het zou een zoete wraak zijn geweest op de meester van de zesde klas die onder mijn eindrapport schreef: Veel succes op de ulo Koos, en zorg dat je er niet vanaf wordt getrapt.

Dezelfde meester, ik zal zijn naam niet noemen, had ook eens onder een van mij opstellen geschreven: Je moet niet denken dat je een schrijver bent...!

En is er naar hem een school genoemd?

Ik dacht het niet.

Ach, zijn aanpak was ook een manier om kinderen te stimuleren, bij mij heeft het in ieder geval goed uitgepakt.

Wat? Moest ik niet denken dat ik een schrijver ben.

Ik zal hem eens een poepie laten ruiken!

Collega-schrijvers die ik van mijn school vertelde waren onder de indruk.

Een van de collega's, ik zal zijn naam niet noemen, was jaloers. Hij wilde ook zijn naam op de gevel van een school vereeuwigd zien. Het mocht ook een winkelcentrum zijn of een moskee.

Nu ja, als bij het vrijdagmiddaggebed naast verzen uit de Koran ook hoogtepunten uit de jeugdliteratuur worden geciteerd en met luidsprekers over de stad worden uitgestrooid zou ik dat vooruitgang willen noemen. Ik hoor de imam van dienst al *Ik ben lekker stout* voorlezen:

Ik wil niet meer, ik wil niet meer

Ik wil geen handjes geven

Ik wil niet zeggen elke keer

Jawel mevrouw, jawel meneer

Nee nooit meer in m'n leven.

Geweldig toch? Een leescampagne waar Stichting Lezen nog een puntje aan kan zuigen.

Ik zal ze bij gelegenheid eens tippen.

Stichting Lezen bedenkt wel vreemdere campagnes om de jeugd aan het lezen te krijgen.

Neem nou *De Weddenschap*, een leescampagne waarbij invloedrijke personen, zogenaamde influencers (excusez le mot anglais), ingezet worden als leescoach voor vmbo- en mbo-leerlingen.

Ze gaan de weddenschap aan om in een half jaar tijd drie boeken te lezen.

Drie hele boeken.

Tjonge, jonge, verpest je ogen niet!

Eén van de influencers, breinspoelers is een beter, en in ieder geval Nederlands woord, is Famke Louise.

Op een filmpje van *De Weddenschap* legt ze uit waarom ze meedoet: *Waarom ik meedoe aan deze weddenschap? Omdat ik eigenlijk niet van lezen houd.*

Oké, duidelijk.

Een van de boeken die ze gaat lezen is *Roes* van Caja Cazemier.

Op tv werd haar gevraagd: *Waarom Roes?*

Ja, zei ze, eigenlijk omdat ik dacht, gewoon leuk.

Mijn hemel!

En daar moet je de oorlog mee winnen?

Ik help het Stichting Lezen hopen.

Ik zet mijn geld liever in op de bevlogen meesters en juffen. De Theo's en Thea's Thijssen voor de klas. Zij maken het verschil, zij krijgen de kinderen aan het lezen.

De Theo's zijn de laatste tien, twintig jaar trouwens flink in de minderheid, het onderwijs en met name het basisonderwijs is flink verjuft, er staan voornamelijk Thea's voor de klas en vaak zijn dat ook nog eens deeltijd-Thea's, want dat combineert zo fijn met het moederschap. En de vaders dan? Die hebben een papadag.

Papadag!

Hoe krijg je het uit je strot.

Over het meestertekort heb ik weleens een liedje geschreven voor
Kinderen voor Kinderen.

Meesters zijn fantastisch

Meester zijn echt leuk

Met een meester kun je lachen

Lig je constant in een deuk

Van een meester mag je stoeien

Een potje knokken voor de gein

Die snapt dat als we vechten

Het niet altijd oorlog hoeft te zijn

Meesters kunnen mooi vertellen

Je maakt het als het ware mee

Hoe piraten vroeger leefden

Met hun schepen op de zee

Meesters zijn gevoelig

En meestal ook sportief

En mochten ze niet knap zijn

Dan zijn ze vaak heel lief

Meesters zijn relaxter

Geven minder straf

*Meesters doen niet moeilijk
Die doen het met een lachje af.
Meesters zijn het einde
En met een beetje boel geluk
Dan is zo'n leuke meester
Ook nog eens een lekker stuk!*

*We willen een meester, een meester
Een echte meester voor de klas.
Een meester Kees, een meester Koos
Een Joris, Joost een Jozias
Een meester Jaap, een meester Joop
Een Theo, Thijs of Tobias
Wij willen in plaats van weer een juf
Weleens een meester voor de klas!*

Het lied kwam niet door de selectie. *Kinderen voor Kinderen* gaf de voorkeur aan een liedjes over een meisje dat verliefd was op de meester.

Tja.

Maar ik dwaal af, sorry Annie.

Ik had het over de bevlogen leesmeesters en -juffen. Zij die het verschil maken.

Ze zijn van alle tijden. Ik ken ze ook van mijn eigen lagere school in Loosduinen.

Tot de vijfde klas lagere school was ik een leefkind, absoluut geen leeskind, boeken waren voor meisjes, ik hield van buitenspelen en voetballen, vooral van voetballen, eindeloos voetballen.

Je staat op met een bal en je gaat naar bed met een bal, ik hoor het mijn moeder nog zeggen.

En toen was daar opeens die nieuwe meester, halverwege het schooljaar. Na kerst kwam hij onze oude meester vervangen.

Onze oude meester ging verhuizen, we wilden niet eens weten waar naartoe, het liefst zo ver mogelijk weg, opgeruimd staat netjes.

Hij haatte kinderen, en ik verdacht hem ervan dat hij elke morgen bij het ontbijt een diep bord krijtjes naar binnen werkte. Vergeleken met hem was Juffrouw Kachel van Toon Tellegen Moeder Theresa.

Je hoefde maar met je ogen te knippen of je werd de klas al uitgestuurd en gelabeld met ADHD, het bestond nog niet, maar je had het wel.

Dus u begrijpt dat we met de komst van de nieuwe meester er alleen maar op vooruit konden gaan. En zo was het ook, hij luisterde naar ons, nam ons serieus en hij hield van voorlezen.

Voor zijn komst werd er ook wel voorgelezen, maar niet meer dan één keer in de week, vrijdagmiddag het laatste kwartier van de week.

Tjonge, jonge kon het ervan af?

Ja, als het doorging.

Als een paar kinderen net iets te vaak had zitten klieren, dan was het: jullie verpesten het voor de hele groep: vrijdag geen voorlezen.

Maar met de komst van de nieuwe meester kwam daar verandering in. Het Onzevader waarmee onze vorige meester zijn lessen begon verruilde hij voor een kwartier voorlezen.

Niemand kon zo mooi voorlezen als hij. Een donkere, warme stem had hij, een stem om in te liggen.

Een van de boeken waaruit hij ons voorlas was *Alleen op de wereld*.

Hij hoefde het boek maar open te slaan en de eerste zin voor te lezen of ik veranderde op slag in de hoofdpersoon.

Rémy c'est moi, alleen op de wereld.

En toen Joly Coeur doodging, het aapje van Rémy, was ik nog alleener op de wereld. De schrijver had me aan het huilen gebracht, of was het de donkere, warme stem van de meester?

Dat wilde ik ook, ik ging Aad en Wim, mijn twee jongere broertjes, aan het huilen brengen.

Ik las hun voor uit *Jan en zijn ballon*, van To Hölscher, een boekje uit de serie *Voor kleine vriendjes van Onze Lieve Heer*.

Het verhaal ging over een doodzieke vader met TBC. Aad had ik snel aan het janken, maar dat was geen kunst, Aad is een sentimentele dweil, nog steeds, die houdt het bij een Douwe Egbertsreclame al niet droog, maar Wim de jongste, zal je altijd zien, dat was een taaie. Ik moest alles uit de kast halen om ook hem aan het janken te krijgen, maar het is me gelukt.

En terwijl Aad en Wim troost zochten bij elkaar, overwoog ik toch maar geen beroepsvoetballer te worden maar schrijver, met als enig

doel mensen aan het janken te krijgen.

Beroepsvoetballer ging sowieso niet lukken, ik had al vanaf mijn vijfde een bril en voetballers met een bril had je niet, op Joop van Daele na, maar die speelde bij Feyenoord, dus dat telde niet.

Ik moet eerlijk bekennen dat het vuurtje dat de meester van de vijfde klas bij mij had aangestoken vervolgens een paar jaar op de waakvlam ging om pas in de vierde klas havo weer in alle hevigheid op te laaien, ook weer dankzij een gepassioneerde leerkracht. Haar naam wil ik niet onvermeld laten: mevrouw Van Kapel.

Zij heeft van mij een hongerige leesjongere gemaakt en ik ben haar er eeuwig dankbaar voor.

Je leeft maar één leven, maar lezend heb ik er inmiddels zo goed als gratis en voor niks honderden levens bij gekregen: *Als ik lees dan ben ik Jan en Alleman en ook zijn zusje.*

Het is de openingsregel van een gedicht dat ik schreef voor mijn broer Aad, die van de Douwe Egberts reclame, meer dan 25 jaar geleden, toen hij bezig was met de oprichting van het Kinderboekenmuseum, als volwaardig onderdeel van het Letterkundig Museum, thans Literatuurmuseum, waarvan hij directeur is.

Ik schrijf, hij bewaart. Hij organiseert lezingen, ik houd ze. In voetbaltermen heet dat: de bal in de ploeg houden.

Het hele gedicht gaat als volgt:

*Als ik lees dan ben ik Jan en Alleman
en ook zijn zusje*

*Krijg ik slaag van Dronken Vader
en links en rechts een kusje.*

*Als ik lees dan ben mens en dier
en iets ertussenin*

*ben ik kikker, ben ik prins
en ben ik Kleine Zeemeermin*

*Als ik lees
dan ben ik ja en nee
en ben ik amen
ben ik met de hele wereld samen
helemaal alleen.*

Wie wil een kind dat nu onthouden, behalve zichzelf ook Kikker, prins en Kleine Zeemeermin zijn?

Nog even over mevrouw Van Kapel op de havo. Ik schreef dat ik, na het voorbereidend werk van de meester van de vijfde klas, dankzij haar een lezer ben geworden.

Klopt helemaal, maar hoe is haar dat gelukt?

Niet alleen door haar aanstekelijk enthousiasme, het is haar ook gelukt, omdat ik op de lagere school goed heb leren lezen. Je kunt nog zo enthousiast literatuurles geven, je krijgt geen poot aan de

grond als je leerlingen niet goed kunnen lezen.

Had ik op de lagere school dat niet goed geleerd, hadden al die geweldige boeken waarvoor mevrouw Van Kapel me enthousiast wilde maken, voor mij op slot gezeten. Ik had er niet in gekund en er dus ook niet door geraakt kunnen worden.

In de strijd tegen de ontlezing mag daar wat mij betreft wel wat meer aandacht aan worden besteed. Liefde voor de literatuur begint met leesvaardigheid, met kinderen goed leren lezen.

2013 was het jaar van het voorlezen. De Vlaamse Stichting Lezen heeft Bart Moeyaert gevraagd een wens uit te spreken. Bij een bezoek aan een Pabo mag ik zijn woorden graag citeren:

Wens jezelf een vader die voorleest wat hij mooi vindt.

Voorlezen is verhalen doorgeven.

Wens jezelf een moeder die zo hard lacht als jij.

Voorlezen is plezier voor twee.

Wens jezelf een broer die alles eerlijk deelt.

Voorlezen doe je samen, met vier ogen en vier oren.

Wens jezelf een zus die zelfs in het donker ziet.

Voorlezen kun je overal en altijd.

Wens jezelf een tante die de puntjes op de i wil.

Voorlezen is een kunst die je kunt leren.

Wens jezelf een oom die klok kan kijken.

Regelmatig voorlezen is beter dan af en toe.

Wens jezelf een oma die iederéén wil hebben.

Horen voorlezen doet zelf voorlezen.

Wens jezelf een opa die vaak omkijkt.

Voorlezen is geschiedenis doorgeven.

Wens jezelf een boek.

Voorlezen doet zelf lezen.

Jan Paul Schutte vatte Bart Moeyaerts wensen Cruyffiaans als volgt samen: Elke voorlezer heb zijn nalezer.

En zo is het.

Ik zou aan de lijst van Bart Moeyaert trouwens nog een wens willen toevoegen: wens jezelf een juf of meester die van lezen houdt.

Want er zijn helaas nog te veel juffen en meesters voor wie dat niet geldt.

Als leesarme juffen of meesters weleens worden aangesproken op hun leesluie gedrag, krijg je regelmatig te horen dat ze best wel vaker een boek zouden willen oppakken, als ze zouden weten waar ze de tijd vandaan moesten halen om een boek te lezen.

Misschien wat minder series op Netflix volgen? Ik roep maar wat.

Leerkrachten die zeggen niet van lezen te houden hebben in het onderwijs niks te zoeken, die moeten uitzien naar een functie elders. Heb ik ook gedaan, een functie elders gezocht. Maar wel uit vrije wil.

Ik ben schrijver geworden, maar had voor de klas kunnen staan.

Ergens in een laadje, vraag me niet welk laadje van welke kast, heb ik het diploma volledig bevoegd onderwijzer liggen, met aantekening J en R, gymnastiek en geschiedenis, plus hoofdakte.

Drie jaar duurde de opleiding tot onderwijzer en in al die drie jaar dat ik op de Pedagogische Academie zat, zoals de Pabo toen heette, heb ik niet één kinderboek hoeven lezen. Sterker nog, toen een klasgenoot uw boek *Abeltje* op zijn literatuurlijst had gezet, werd hij door de leraar Nederlands midden in zijn gezicht uitgelachen, kinderboeken lezen deed hij maar in zijn vrije tijd.

Het literatuuronderwijs op de Pedagogische Academie was min of meer een voortzetting en verdieping van de literatuurlessen die ik op de havo van mevrouw Van Kapel had gehad.

We kunnen dus wel schamper doen over de geringe aandacht voor jeugdliteratuur op de Pabo's van nu, maar vergeleken met de Pedagogische Academie van toen, is er toch sprake van een zekere vooruitgang.

Abeltje mag op de leeslijst. Boeken voor volwassenen lezen doe je maar in je vrije tijd.

En dat laatste vind ik jammer, vindt u ook niet?

Idealiter zie ik een leeslijst voor me waarop *Minoes* en *Lampje* gebroederlijk naast *Nader tot u* en *De avond is ongemak* staan.

U wilde schrijver worden om erbij te horen en gezien te worden, las ik in *Annie*, de biografie die Annejet van der Zijl in 1992 over u schreef. Daarin las ik ook dat u, voordat u schrijver werd, in de bibliotheek werkte.

Daar gaat het niet goed mee, met de bibliotheken, bedoel ik. De ene na de andere bibliotheekvestiging wordt wegbezuinigd, en dat is niet minder dan een ramp.

Niet voor ons soort mensen, ik woon met mijn vrouw in een pand op stand van drie verdiepingen en op elke verdieping staan boeken.

In de huiskamer staan de Nederlandse romans, de kunstboeken en de poëzie, de Engelse boeken staan op de slaapkamer, op de computerkamer staan de kinderboeken en de vertaalde literatuur en op zolder staan de biografieën en de overige non-fictieboeken.

Wij hebben een luxeprobleem, onze boekenkasten lijden aan obesitas, er vormen zich stapeltjes boven op de rijen alfabetisch gerangschikte boeken, hoe komen we eraf.

Maar ja, dat zijn wij.

Ik woon in Utrecht, in Tuindorp, aan de andere kant van het spoor ligt Overvecht, daar geen boekenkasten met obesitas.

Toen onze zoon nog op de basisschool zat en een vriendje te spelen had uit Overvecht, keek diens moeder haar ogen uit toen ze haar zoontje kwam ophalen. Ze wees op de boekenkast in de huiskamer en zei met een heerlijk lizig Utrechts accent: 'Man, man wat een

boeken allemaal. Het lijkt de bibliotheek wel, waar. Heb je die nou allemaal gelezen, Koos?’

Zo nu en dan schenk ik een stapel kinderboeken aan de voedselbank, boeken van eigen hand die ik heb opgekocht of gekregen nadat ze waren verramsjt. Ik geef ze liever weg dan dat ze worden vernietigd. Ja, ja ik ben een Gutmensch, Annie, en daar schaam ik me niet voor. Maar hoe nobel ook, het is geen echte oplossing natuurlijk.

Goeie buurtbibliotheken zijn dat wel, evenals rijk gevulde schoolbibliotheken, maar dan moet de landelijke overheid in strijd tegen de ontleding en de groeiende ongelijkheid tussen ons soort mensen en mensen van over het spoor wel met een flinke zak geld over de brug komen.

Nu laat het Rijk de financiering van de bibliotheken voor 90% over aan de gemeente, ik zou zeggen, draai het om.

Meer is niet nodig, het faciliteren van een rijke leesomgeving. Verder moet de overheid en de politiek zich nergens mee bemoeien, en zeker niet met de inhoud van kinderboeken, zoals de pandemie- en dinosaurusontkenner, tevens lavendelfascist die Europa het liefst dominant blank ziet - ik zal zijn naam niet noemen - onlangs wel deed.

Ik geloofde mijn oren niet Annie, maar hij roeptoeterde in aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen dat er een andere kinderliteratuur moet komen. ‘Niet meer alleen maar *Op je kop in de*

prullenbak en Jantje is homo en wordt gepest, maar echte heldenboeken'.

Hij zit met acht zetels in de Tweede Kamer.

Er is geen God. Misdaad loont.

Hij is van na uw tijd Annie, prijs u gelukkig.

Als je in de kunst niet vrij kan zijn, dan ben je het nergens. Wij schrijvers moeten kunnen schrijven wat we denken te moeten schrijven, ongeacht wat een ander ervan vindt.

Nu ja, ze mogen er van alles van vinden, als het schande spreken maar niet een voorbode is van het verbieden of censureren van boeken.

Nog niet eens zo lang geleden las ik voor op een protestants-christelijke school.

Op een vraag van een van de kinderen waarom ik schrijver ben geworden, antwoordde ik met het a capella zingen van *De leugenaar*, een liedje waarin een kind opschept over zijn dode vader die fantastisch kan liegen. Zo'n vader had ik namelijk zelf, een verhalenvader. Die helaas niet heeft meegemaakt dat ik schrijver ben geworden.

Alles ging goed tot ik bij het voorlaatste couplet kwam:

Hij is ook goed bevriend met God

ze spelen elke zondag schaak

*laatst nog heeft mijn vader
God in één zet afgemaakt.*

De meester greep meteen in, hier houden wij niet van, zei hij namens de kinderen.

‘Lachen mag van God, heeft Annie M. G. Schmidt weleens gezegd,’ zei ik. Dat klopt toch Annie? Dat was u toch?

De meester had er geen boodschap aan, of ik het klaslokaal wilde verlaten. Later hoorde ik van de kinderen dat ze het zielig voor me vonden.

Ik geef toe, het gaat om een extreem voorbeeld, maar nog steeds zijn er educatieve uitgeverijen die de schrijvers van hun leesboeken en taalmethodes vragen rekening te houden met de fijngevoeligheden van protestant-christelijke scholen.

Welke die fijngevoeligheden zijn laat zich raden.

Niet dat de educatieve uitgeverij de bezwaren delen, maar de protestants-christelijke scholen zijn belangrijke klanten, en uiteindelijk wint de koopman het altijd van de dominee.

Toen ik vorig jaar gevraagd werd de Annie MG Schmidtlezing te houden, de twintigste alweer, moest ik een titel opgeven, voor het affiche en de PR.

Ik had nog geen flauw idee waarover mijn praatje zou gaan, dus koos ik een neutrale titel, waarmee ik nog alle kanten op kon: *Het land waar grote mensen wonen*, verwijzend naar de beginregel van uw

gedicht *Aan een klein meisje*.

Dit is het land, waar grote mensen wonen

Je hoeft er nog niet in: het is er boos

Er zijn geen feeën meer, er zijn hormonen

en altijd is er wel wat loos.

Het gedicht doet me altijd denken aan *Doosje*, een lied dat u schreef voor de tv-serie *Pension Hommeles*, gezongen door Donald Jones:

Ik zou je het liefste in een doosje willen doen.

en je bewaren, heel goed bewaren.

Net als in *Aan een meisje* is er in *Doosje* sprake van angst voor de boze buitenwereld waartegen je alles wat je lief is zo lang mogelijk wilt beschermen:

Dan lig je in de watten en niemand kan erbij

geen dief die je kan stelen, je bent helemaal van mij.

Ik heb een kind dat wil ik houden, schreef Hans Dorrestijn ooit, over zijn aanleg voor het visioen, en dan bedoelde hij geen stralende Mariaverschijningen, maar de nachtmerrie van elke ouder: dat je kind iets ernstigs overkomt.

Over die angst schreef ik *Het regent zonlicht*

Het regent zonlicht

op de wereld

*op het meisje in het gras
Hoor haar moeder
zingt een liedje
voor haar dochter van glas
God behoed haar voor de kraaien
en de allereerste kras
voor de hobbels en de kuilen
en de allereerste kras.*

Je kunt je kind wel in een doosje willen doen om ze te beschermen tegen de boze buitenwereld, maar het is een bij voorbaat verloren strijd, zoals u zelf schreef in *Op een mooi pinksterdag*:

*Als het kindje groter wordt,
rosie in de knop,
zou je tegen alle grote jongens willen zeggen:
'Handen thuis en lazer op!'*

Het is niet anders, we moeten kinderen de ruimte geven hun eigen fouten te maken, ze in ieder geval niet klein houden, daarmee belet je ze te doen waarin kinderen goed zijn: in groeien.

En groeien gaat nu eenmaal net als scheppen van au.

Tot zover dominee Meinderts.

Kent u dat Jiddische liedje over de verstikkende liefde van een moeder voor haar kind. *Oyf n veg steyt a boym*, door mij vrij vertaald met *Langs de weg*.

*Langs de weg staat een boom
kaal en kromgebogen.*

*Alle vogels één voor één
zijn er uitgevlogen.*

*'Mama, mama,' smeekt het kind,
'hou op met me te wiegen.*

*Ik wil klimmen in de boom
en als een vogel vliegen.'*

*'Jongen, jongen, doe het niet,
ik wil je niet verliezen.*

*Je zult daar in de boom
van de kou bevroren.*

*Maar als je toch zo nodig wilt,
Trek aan je warmste kleren:*

*Een sjaal, een muts, een extra trui
dan kan de kou jou niet deren,*

*Daar zit de jongen in de boom:
een vogel zonder veren.*

*Tot vliegen is hij niet in staat
door die vracht aan kleren.*

Droef kijkt hij zijn moeder aan.

'Mama, waarom liet je mij niet gaan?

Zijn moeder kust hem op de mond.

Haar liefde houdt hem aan de grond.

Een kind moet vliegen in zijn dromen om later van de grond te komen.

Kan zo op een tegeltje.

Er is geen land met enkel feeën, eenhoorns en bietenbauwen. De boze buitenwereld sijpelt gestaag een kinderleven binnen, als motregen boven het paradijs.

Later is allang begonnen, het enge bos is van alle leeftijden: de cavia gaat dood, kinderen worden gepest, jan is homo, merel is een mees, ouders gaan scheiden, opa wordt dement, gezinnen zijn op de vlucht.

Wees niet bang, Annie, ik ga in mijn lezing met uw naam, absoluut geen pleidooi houden voor de terugkeer van loodzware probleemboeken en zeker niet voor politiek correcte Max Havelaarverhalen, voor kinderen verklaard.

Alsjeblieft niet zeg.

Goede bedoelingen en slechte smaak gaan vaak hand in hand.

Ik heb geen boodschap aan de boodschap, maar een kinderboek mag wel ergens over gaan, als het verhaal maar niet in dienst staat van welke ideologie dan ook, noch in die van conservatief rechts, noch in die van progressief links.

Een verhaal moet in dienst staan van zichzelf.

Bevrijd ons van de pedagogiek, opvoeden doe je maar thuis, kinderen en jeugdboekenschrijvers zijn geen verlengstukken van ouders en leerkrachten, wij zijn schrijvers van verhalen en of deze nu gaan over feeën of bietenbauwers of jongens en meisjes van vlees en bloed, dat doet er niet toe, laat duizend bloemen bloeien, zolang de verhalen maar goed geschreven zijn. Daar moeten verhalen op worden beoordeeld, op hun kwaliteit, en nergens anders op.

Ik begin op stoom te komen, Annie. Heeft u het in de gaten? In mijn hoofd ben ik al stiekem met mijn lezing bezig, ik zal u er verder niet mee lastig vallen.

Het afgelopen jaar heb ik weinig voorgelezen, de uitbraak van het Covid-19 virus maakte fysieke bezoeken aan bibliotheken en scholen zo goed als onmogelijk. Ik heb het niet erg gemist.

Ik ben gek op voorlezen, ik lees thuis ook zo nu en dan mijn vrouw voor, en ik verheug me erop om als ik straks de lezing heb geschreven om die dan voor te lezen, al is het dan zonder publiek.

Wat ik minder vind aan schoolbezoeken is dat schrijvers steeds vaker gevraagd wordt een workshop te houden, en iets leuks met de kinderen te doen, ze een knutsel- of schrijfopdracht te geven.

Ik ben er niet van.

Ik ben een schrijver en ik kom graag vertellen over en voorlezen uit eigen werk, maar ik ga geen toneelstukjes met ze spelen of elfjes of

haiku's in mekaar zitten kleien. Anders had ik mijn diploma Pedagogische Academie wel verzilverd en was ik voor de klas gaan staan.

Dat andere schrijvers dat wel doen, moeten zij weten, leef je maar uit, ik neem liever het vak schrijver serieus.

Heeft u dat gedaan? Workshops geven? Denk het niet.

O ja, wat ik de hele tijd vergeet te vragen, *Abeltje* uit 1953 is uw eerste kinderboek, toch?

Wist u toen hoe je dat deed, een kinderboek schrijven?

Toen ik *Mooi meegenomen* schreef, het boek waarmee ik mijn debuut maakte, had ik geen flauw idee.

Niet gehinderd door enige kennis op het gebied van het schrijven voor kinderen, ramde ik in vier weken tijd een verhaal van honderd pagina's uit mijn typemachine, het verhaal dat ik in mijn kop had en dat er blijkbaar uit moest, over een dromerige jongen die de werkelijkheid van alledag aanleent met zijn fantasie.

Hij redt meisjes uit brandende huizen, maakt winnende doelpunten in bomvolle stadions en treurt om dode moeders.

Bij het schrijven aan mijn tweede boek, *Hallo Nachtvlinder!* was ik die onbevangenheid kwijt, en werd ik gehinderd door de gedachte dat het een kinderboek moest worden, ik ging door de knieën en stopte er pies- en poephumor in om te lachen. Een fout die wel meer kinderboekenschrijvers maken.

Het heeft een paar boeken geduurd voor ik de onbevangenheid enigszins terugvond en ik weer in alle vrijheid mijn verhaal kon doen, zonder me af te vragen wat kinderen ervan zouden vinden, of wat ze ervan zouden kunnen leren.

Leren doen ze maar op school, het liefst goed lezen, zeg ik uit eigen belang.

Wij kinder- en jeugdboekenschrijvers moeten onszelf serieus nemen, wij zijn in de eerste plaats schrijvers, makers van literatuur, waaraan de pedagogiek ondergeschikt is.

Om die reden mogen kinder- en jeugdboeken ook slecht aflopen. Als een verhaal dat dicteert, moet een schrijver daaraan gehoor geven, vind ik.

Vindt u dat ook, Annie?

Ik heb zo'n idee van niet. Veel kinder- en jeugdboekenschrijvers vinden dat een boek goed moet aflopen, of dat er op zijn minst licht aan het eind van de tunnel moet zijn en een beetje hoop gloren.

Aan die schrijvers mag ik graag *Gedicht dat goed afloopt* voordragen van Frank Koenegracht:

*Wanneer je 's avonds laat in bed,
boek in je rechterhand, lul
in je linker de dingen op een rijtje zet
en constateert: nulkomma nul
heb ik bereikt; 't is godverdomme net*

*alsof mijn huis is scheefgezet.
Of als je wakker wordt als een insect
en gele stroop uit al je wonden lekt
maar iedereen gewoon doet
en je groet en het goed met je meent.
Als je verdroogd op zee drijft
en er is geen hoop meer maar slechts dorst
je laatste beker heb je trillende vermorst
en barsten schieten in de plank
wiens hoofd duikt er dan lachend uit het water
wie zegt er dan: zorgen zijn voor later?
Je vrolijke vriend Frank.*

Ik ga een eind breien aan deze brief, ik moet eerlijk bekennen dat ik u eigenlijk schreef om het werken aan mijn lezing nog even uit te stellen. Het begint kort dag te worden, over een paar dagen moet ie af zijn en ik moet er nog aan beginnen. En dan moet ie ook nog door vier sensitivity readers worden nagekeken. Niet dat ik me daar erg druk om maak, ik sta bekend als vrouwvriendelijk en plantaardig.

Tot slot wil ik nog dit kwijt.

Mijn eerste boek werd gepresenteerd in de Utrechtse kinderboekhandel.

Van Lia Reedijk, de toenmalige eigenares, kreeg ik een prentenboek

cadeau: *Frederick* van Leo Lionni, een boek dat ik koester.

Het is een verhaal over veldmuizen die druk bezig zijn met het verzamelen van koren, noten, tarwe en stro, genoeg voor de hele winter.

Alleen Frederick verzet geen poot, hij zit in de zon, ogenschijnlijk te niksen. Zijn medemuizen spreken hem erop aan, waarop Frederick zegt dat hij zonnestralen verzamelt, en kleuren, voor als het straks in de winter koud en grauw is.

De winter komt, en als al het eten op is, vertelt Frederick hen over zijn verzameling, over de warmte van de zon, over de kleuren van de klaproos en de korenbloem, van het graan en het jonge gras. Zijn woorden doen de kou en de honger vergeten:

*Wij dromen van de zonneshijn
van graan en beukenootjes
daar krijg je warme oortjes van
en warme muizepootjes.*

Hij krijgt een staande ovatie.

'Frederick, riepen ze, je bent een dichter.

Ik koester het boek en beschouw het als een opdracht aan alle schrijvers: Wees een Frederick, en vertel de wereld verhalen, of deze zich nu afspelen in het land van boze kranten en hormonen of in een sprookjesbos vol feeën, eenhoorns en bietebauwen.

Verhalen hoeven niet echt gebeurd te zijn om toch waar te wezen.

Het ergste wat er met een verhaal kan gebeuren is dat het vergeten raakt:

*Er was eens een lang en prachtig verhaal
dat rijk was van inhoud en poëtisch van taal.
Niemand wist wie het verhaal had verzonnen,
het was met een paar woorden heel kort begonnen.
Gaandeweg was het steeds langer geworden,
geen mens kreeg genoeg van zijn wijze woorden.
En als iemand iets leuks of opmerkelijks zei,
dan dacht ie: Ha, fijn weer een stukje erbij.
Als alles verteld was, zei het verhaal:
'Ik stap weer eens op, gegroet allemaal.
Bedankt voor de aandacht, tot de volgende keer,
dan ben ik nog langer en vertel ik nog meer.'*

*Mooi was de tijd toen het lange verhaal
Overal opdook in elke taal.*

*Maar niets is voor eeuwig, hoe graag men ook wil,
alles verandert en niets staat er stil.*

*Het leven zo simpel, eenvoudig en prachtig
werd langzamerhand onrustig en jachtig.*

*Geen mens had meer aandacht voor het verhaal
en liet ie zich horen, riepen mensen brutaal:*

'Daar heb je dat langdradige rotverhaal weer,

hou toch eens op, hoe je kop eens een keer!
Dan riep ie wanhopig: 'Luister toch wat ik nou zeg...'
Maar er werd niet geluisterd en toen kwijnde ie weg
Hij werd korter en stiller, bang en voorzichtig
en raakte zwijgend zo goed als doorzichtig.

Er was een verhaal, nu heel lang vergeten
En of het nog leeft, ach wie zal het weten.
Wie weet is er ergens nog iemand die luistert
en hoort hoe de wind zijn woorden nog fluistert.

En nu stop ik echt.

Dag Annie, doe de groeten aan Willem Wilmink, die van dood zijn
duurt zo lang.

Met vriendelijke groet, Koos Meinderts